

ตรงประเด็น

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๔

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแก อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อันนี้เป็นประสบการณ์ปฏิบัติ

ถาม : ๓๑๕. เรื่อง “ความคิดของปัญญาอบรมสมาธิ และคำถามเรื่องกรรม”

๑. ถ้าเราคิดขึ้นมาเอง โดยที่ไม่มีสติไปเรื่อยเปื่อย (คำว่าไปเรื่อยเปื่อยนี้มันผิดแล้วล่ะ) ไม่มีสติไปเรื่อยเปื่อย อันนั้นกิเลสพาคิดไขว้หมกครับ แต่ถ้าเราตั้งใจคิดในเรื่องโลกๆ หรือเรื่องที่เราพอใจ หรือตั้งใจคิดไปเรื่อยๆ เช่น ทบทวนว่าเราทำกิจวัตรประจำวันอะไรมาบ้างแล้ว อันนั้นไม่นับว่าเป็นปัญญาอบรมสมาธิหรือเปล่าครับ ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ก็ต้องคิดหาเหตุผล หรืออาจเป็นธรรมะของพระพุทธเจ้า หรือไม่ใช่ก็ได้ เพื่อมาทำให้จิตยอมรับ คลายความยึดถือชั่วคราวไขว้หมกครับ

หลวงพ่ : ไซ้.. ถ้าเหตุผลหลังนี้ไซ้ ! เหตุผลว่าปัญญาอบรมสมาธิเพราะว่าหลวงตา ท่านก็สอนนะ แล้วที่นี้ปัญญาอบรมสมาธิเขาใช้คำว่าจิตๆ นี่เราไม่เชื่อ แต่ความจริงมันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ เพียงแต่เวลาหลวงปู่ดูคุณท่านพูดให้กระชับว่าจิตๆ แต่ถ้ามีสติ มีปัญญานี้มันจะเป็นการควบคุมดูแล แต่ถ้าเราดูเฉยๆ นี่เพราะดูเฉยๆ มันมีสติได้ขาดสติได้ เพราะดูเฉยๆ นี่คนเราพอได้เห็นใหม่ คุณสิเราทำอะไร โดยความคุ้นชิน สติเราหรือความพลั้งเผลอเราจะเกิดขึ้นทันทีเลย

ฉะนั้นการดูเฉยๆ มันไหลตลอด แต่ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธินี้ไซ้ ! หลวงตาท่านก็สอนปัญญาอบรมสมาธิ.. คำว่าปัญญาอบรมสมาธิมันเป็นวิธีการของปัญญาชน พุทธจริต ! พุทธจริต นี่พวกนี้พวกมีปัญหา พวกมีปัญหา พุทโธ พุทโธนี่มันไม่ค่อยมีเหตุผล ความรับรู้ของใจมันไม่ค่อยยอมรับ

ความรับรู้ของใจ.. ตัวใจกับความรับรู้ เจตนา เจตสิก หรือความคิดนี้มันเกี่ยวเนื่องกันไปหมดแหละ เห็นไหม อธิปไตยจยตา สิ่งนี้มีถึงมีสิ่งนี้ นี้มันเกี่ยวพันกันไปเกี่ยวพันกันไป ฉะนั้นเวลาเรากำหนดพุทโธ พุทโธก็เพื่อให้จิตสงบ แต่ ! แต่มันเป็นพวกศรัทธาจิต.. ศรัทธาจิตคือความมั่นคงหรือว่าเราเอาไว้ผ่อนคลาย.. เอาไว้ผ่อนคลายเวลาใช้ปัญญาแล้วถ้ามันสงบแล้วหรือมันคิดสิ่งใดไม่ได้ก็ยึดพุทโธไว้เพราะปล่อยไม่ได้ เพราะปล่อยแล้วมันจะแตกออกทันทีเลย

ฉะนั้นคำว่าปัญญาอบรมสมาธิ เห็นไหม เราต้องคิดแบบมีสติไม่ใช่เรื่อยเปื่อย ความคิดนี้คิดต่อเนื่อง คิดเรื่องโลกนี้คิดต่อเนื่อง อย่างเช่นว่าคิดเรื่องชีวิตประจำวันคิดต่างๆ ถ้ามีสตินี้ใช้ได้หมดแหละ ถ้ามีสติเราคิดเรื่องชีวิตประจำวันนะ แล้วคิดเปรียบเทียบนะเราจะเห็นเลยว่าชีวิตนี้มันก็มีเท่านี้.. ชีวิตนี้เพราะว่าเราไปผูกมัด หรือว่าเราไปยึดมัน มันก็เกิดอารมณ์กระทบ แต่ถ้ามันเป็นธรรมชาติจริง ถ้ามันเป็นความจริงคือเรามีสติตามไป

ชีวิตประจำวันเป็นอย่างนี้ ถ้าชีวิตประจำวันเป็นอย่างนี้ มันอยู่ในชีวิตประจำวัน เห็นไหม นี่เรากำลังทำหน้าที่เท่านี้ จิตมันก็จะอยู่กับเรา แล้วถ้ามันละเอียดใจ คือว่ามันปล่อยแล้วมันจะละเอียด.. ละเอียด.. ละเอียด.. พอละเอียดเข้าไปมันจะเห็นว่าชีวิตประจำวันเป็นอย่างนี้ ความรู้สึกเฉยๆ มันเป็นอย่างนี้

คนตื่นกับคนหลับแตกต่างกันอย่างไร คนตื่นนี้มันมีความคิดฟุ้งซ่านตลอดเวลา คนหลับละ คนหลับถ้ามันหลับลึกๆ มันก็ไม่ฝัน ถ้าหลับไม่ลึกนะมันก็ฝัน นี่เวลาคนตื่นคนหลับ..

คนตื่น ! คนตื่นมันมีสติปัญญาควบคุม.. คนหลับ ! คนหลับเวลาจิตมันละเอียดจิตมันปล่อย เห็นไหม จิตมันปล่อย จิตมันปล่อยมามันลงสู่.. จะว่าลงสู่ภวังค์ก็ได้มันหลับไป ถ้าหลับไปคือการพักผ่อน.. นี่พักผ่อนร่างกาย จิตใจถ้าหลับลึกก็ได้พักผ่อน ถ้าจิตใจไม่หลับลึกก็ไม่ได้พักผ่อน นี่เห็นไหม พุทโธ พุทโธก็เพื่อเหตุนี้ ถ้าปัญญาอบรมสมาธิมา นี่มันละเอียดเข้ามา เห็นไหม จากคนหลับคนตื่น จิตใจมันจะรู้ของมัน

คนหลับ หมายถึงว่าหลับไม่มีสติ แต่ถ้าจิตมันปล่อยนะ มันเหมือนคนหลับแต่มีสติ มันไม่หลับใจ ไม่หลับหมายความว่าคนหลับคือได้พักผ่อนร่างกาย จิตสงบจิตปล่อยธาตุขันธ์ มันเป็นลงสู่สมาธิ มันสดชื่น มันได้พักผ่อนยิ่งดีกว่าคนหลับลึกๆ เยอะมากเลย

เวลาคนหลับนี่นะ ตื่นขึ้นมามันจะสดชื่น เห็นใหม่ แต่ถ้าจิตมันปล่อยหมดนะ มันออกมา
นี่มันจะมีของมัน มันจะมีความสดชื่นมีกำลังของมัน

ถาม : ฉะนั้นถ้าเราคิดไปเองโดยไม่มีสติ คิดไปเรื่อยเปื่อย

หลวงพ่ : อันนี้ไม่ใช่ คำว่าเรื่อยเปื่อย เห็นใหม่ มันไม่มีสติคือเรื่อยเปื่อย

ถาม : อันนั้นกิเลสพาคิดใช่ไหมครับ

หลวงพ่ : ใช่

ถาม : และถ้าตั้งใจคิดเรื่องโลกๆ หรือเรื่องที่เรารู้ใจ หรือตั้งใจคิดไปเรื่อยๆ เช่น
ทบทวนว่า

หลวงพ่ : คำว่าทบทวนนี่สติมาแล้ว

ถาม : ทบทวนที่เราทำกิจวัตรประจำวันอะไรบ้าง อันนั้นไม่นับว่าเป็นปัญญาอบรม
สมาธิหรือเปล่าครับ

หลวงพ่ : นับ ! ถ้าคิดทบทวนมีสติ นับ ! คำว่านับนะ คำว่านับหมายถึงว่าจิตมันเริ่ม
ฝึกแล้ว ถ้าจิตมีการกระทำ เห็นใหม่ คุณสติ เราไม่เข้าเกียร์ เราติดเครื่องไว้ นี่เราติดเครื่อง
ไม่ได้เข้าเกียร์รถมันฟรีอยู่อย่างนั้นแหละ แต่พอเข้าเกียร์ปั๊บ ถ้าเหยียบคันเร่งปั๊บรถจะ
แล่นออกจากที่ไปเลย

ถ้ามีสติปั๊บ ! มีความทบทวนปั๊บ ! นี่มันเป็นงานขึ้นมาแล้ว ถ้ามันเป็นงานขึ้นมา
นี่มันถึงว่าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ

ถาม : ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิต้องคิดหาเหตุผล ซึ่งอาจเป็นธรรมะของพระพุทธเจ้า
หรือไม่ใช่ก็ได้”

หลวงพ่ : เห็นใหม่ “ถ้ามันเป็นธรรมะของพระพุทธเจ้าหรือไม่ใช่ก็ได้”

ถาม : เพื่อมาให้จิตยอมรับ คลายความยึดถือชั่วคราวใช่ไหมครับ

หลวงพ่ : ไซ้ ! เพราะคลายความยึดถือชั่วคราว เพราะคลายความยึดถือนี้จิตเสวยอารมณ์ คุณิความคิดไม่มี จิตเรามีไหม.. มี เราารู้สึกตัวอยู่นะแต่ความคิดเราไม่คิด นี่มันไม่เสวยอารมณ์ แต่ถ้าเราคิดเขาเรียกมันเสวยอารมณ์ ถ้ามันไม่เสวยปั๊มันเป็นจิตเพียวๆ เห็นไหม จิตเพียวๆ ถ้ามีสติๆ นี่ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิมันเกิดตรงนี้ไง

นี่เป็นสมาธิคือจิตมันได้พัก.. พอจิตได้พักปั๊ เวลาเครื่องยนต์ ถ้าเครื่องหลวมเครื่องไม่มีกำลัง ออกตัวนี่ออกตัวไม่ไหว แต่ถ้าเครื่องแน่น เครื่องเราพิตมาดี เครื่องเราใหม่เอี่ยม เวลาออกตัวกำลังจะมีมหาศาลเลย

จิต ! จิตถ้ามันไม่เสวยอารมณ์นี่มันได้พัก เห็นไหม มันได้พักจิตเรามันจะมีกำลัง พอมีกำลังเราออกไปนี่เราารู้เลยว่ากำลังมันเป็นอย่างไร ความคิดหรือว่าต่างๆ นี่ถ้ามันออกรู้ ถ้าจิตมันเป็นสมาธิแล้ว แล้วออกพิจารณา มันจะเป็นอีกกรณีหนึ่ง

ฉะนั้นปัญญาอบรมสมาธิในมันเป็นอย่างไร.. นี่ความคิดพอเวลาเราคิดเรื่อยเปื่อยนี่ไม่ใช่ แต่ถ้าคิดเรื่องโลก คิดเรื่องโลกถ้ามีสติมันก็เป็นธรรม คิดเรื่องธรรมมีสติมันก็เป็นธรรม คิดเรื่องธรรมไม่มีสติมันก็เรื่อยเปื่อยเหมือนกัน.. คิดเรื่องโลกหรือเรื่องธรรม สติเห็นไหม หลวงตาบอกถ้ามีสตินั้นคือการภาวนา ถ้าขาดสติทำอย่างไรอยู่ก็ไม่ถือว่าเป็นการภาวนา นี่ไม่เป็นการภาวนา แต่คนเรามันเป็นอย่างนั้น การปฏิบัติมันมีผิดบ้างถูกบ้างเป็นธรรมดา

ฉะนั้นสิ่งที่ว่าถ้ามันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ เรามีสติตามไปแล้วฝึกไป ฝึกไปเดียวจะรู้ด้วยตัวของเราเอง

ถาม : ๒. ปกติผมชอบคิดไปเรื่อยๆ แต่พอจะใช้ปัญญาอบรมสมาธิรู้สึกว่ามันยากพอคิดไปๆ แล้วมันกลายเป็นว่ามันไปคิดอยู่เรื่องเดิมๆ หรือวนไปวนมาในอ่าง หาเหตุผลมาให้จิตเริ่มสงบไม่ได้สักที ที่สำคัญบางครั้งรู้สึกว่าการที่เคยกหาเหตุผลได้แล้ว พอมันยึดอีก เหตุผลเดิมๆ ที่เคยคิดเอาไว้มันเอามาใช้ใหม่แล้วไม่ได้ผลครับ

หลวงพ่ : ถูกต้อง ! ปัญญาอบรมสมาธิ เวลามันมีสติขึ้นมา เห็นไหม มันจะคิดอยู่เรื่องเดิมๆ ถ้าววนๆ อยู่ในอ่างแสดงว่าสติไม่ดีแล้ว แต่ถ้ามีสตินะมันจะตามไปนะ เวลามันหยุดนี้หาเหตุผล เวลาหาเหตุผล จิตเริ่มสงบสักที มันวนอยู่อย่างนั้นล่ะเพราะมัน

ขาดสติ ถ้าขาดสตินะ ขาดสติหรือว่ากำลังมันไม่มี เราคิดนี่แสดงว่ากิเลสมันแก่ เรา
กลับมาพุทโธบ้างก็ได้ ถ้ามันไม่มีทางออก กลับมาพุทโธ แล้วถ้าพุทโธแล้วเรากลับมาใช้
ปัญญาอบรมสมาธิก็ได้.. ที่สำคัญ อันนี้จะเป็นเหตุผลนะ

ถาม : ที่สำคัญบางครั้งรู้สึกว่าการที่เคยกหาเหตุผลได้แล้ว พอมันมายึดอีก เหตุผลเดิมๆ
ที่เคยกมาใช้มันใช้ไม่ได้

หลวงพ่ : นี่คือสัญญาเห็นใหม่ เราไปเป็นสูตรสำเร็จใจ อย่างเช่นเราบอกว่าน้ำตาล
คือหวาน น้ำตาลคือหวาน แต่มาคิดอีกทีหนึ่งน้ำตาลจะหวานจริงหรือเปล่า น้ำตาลมีรส
หวาน น้ำตาลมีรสหวาน แล้วมันจะหวานจริงหรือเปล่านั้น.. นี่เพราะคำว่าน้ำตาลมีรส
หวานมันเป็นความจำใจ แต่ถ้าเราได้กินน้ำตาลนั้น น้ำตาลรสหวาน หวานแน่นอนเพราะ
เรากินแล้ว นี่ถ้ามันเป็นปัจจุบันนะมันจะเป็นอย่างนั้น

ฉะนั้นบอกว่าพอมันคิดเรื่องเดิมๆ แต่ทำไมมันหาเหตุผลเดิมๆ มาใช้ มันใช้ไม่ได้
หรือ.. นี่ถึงบอกว่าคำว่าปัจจุบันธรรมๆ มันจะเกิดในปัจจุบันนั้น เวลาเราเหตุผลเดิมๆ
เหตุผลที่เราเคยใช้อามาใช้อีก ถ้ามันใช้ได้ก็ใช้ได้ ถ้าใช้ไม่ได้นี่เราปล่อยเลย เราคิดเป็น
ปัจจุบันไม่ต้องเอาเหตุผลเดิม เหตุผลเดิมนั้นะมันเป็นแบบที่เราคิดอะไรไม่ออกแล้ว
หรือเราไม่มีทางออกเราเอาเหตุผลเดิมๆ

อย่างเช่นเวลาฟังเทศน์ไปพระพุทธรูปเจ้าว่าอย่างนั้น ครูบาอาจารย์ว่าอย่างนั้น นี่คือ
จำมานะ แต่จำมานั้นมันยังไม่เกิดกับเรา แต่ถ้าเราคิดของเรา แล้วเราใช้ปัญญาของเรา ถ้า
มันเกิดเหตุผลในปัจจุบันนั้นจิตมันยอม ถ้าจิตมันยอมนี้เพราะเหตุผลมันต้องเหนือกว่า
พอเหตุผลเหนือกว่ามันปล่อยได้ๆ ถ้าปล่อยได้อย่างนี้ นี่เขาเรียกว่าปัจจุบัน

ฉะนั้นเวลาปฏิบัติไปปัจจุบัน เหตุผลเดิมๆ มันเป็นสัญญา มันเป็นอดีต.. เรามี
เงินอยู่ ๑๐๐ บาท เราใช้เงินไปหมดแล้ว เรายังคิดว่าเรามีเงินอยู่ ๑๐๐ บาทอย่างเดิมนั้นละ
เห็นไหม เงิน ๑๐๐ บาทก็ยังอยู่ในกระเป๋า.. ไม่ใช่ ! เราใช้จ่ายไปหมดแล้ว ถ้าจะใช้ ๑๐๐
บาทใหม่ต้องหาใหม่ ฉะนั้นพอใช้เงิน ๑๐๐ บาทนี้หมดไปยังงูมิใจอยู่ว่าเรามีเงิน ๑๐๐
บาท มีเงิน ๑๐๐ บาท

เวลาเราใช้เหตุผลเดิมมันจบไปแล้ว แล้วพอเราจะใช้ใหม่เราบอกเรามีเงินอยู่ ๑๐๐ บาท.. ไม่มีหรอก เพราะว่าเหตุผลเดิมๆ คือมันใช้ในคราวนั้นจบไปแล้ว แล้วพอมานow ปัจจุบัน ๑๐๐ บาทนี้ต้องหาใหม่ละ ๑๐๐ บาทเหมือนกันแต่ ! แต่ต้องมี ๑๐๐ บาทใหม่ ๑๐๐ บาทที่ใช้ไปแล้วคือจบไปแล้ว.. นี่สัญญา ! คำว่าสัญญานี้ใช้ไม่ได้ สัญญาถ้ามันใช้นี้ เราจะละล้าละลึงไง เอ๊ะ.. ๑๐๐ บาทเราใช้ไปแล้วนี่ แล้ว ๑๐๐ บาทก็ยังอยู่จะเอาไปซื้อของอีกตำรวจจับนะ เพราะเงินไม่มี

อันนี้ก็เหมือนกัน เวลาบอกเราใช้ไปแล้ว เราจะเอามาใช้ใหม่อีกรอบหนึ่ง.. ใช้ใหม่อีกรอบหนึ่ง ถ้ามันเป็นเงิน ๑๐๐ บาทที่หาใหม่ เห็นไหม สัญญาคือมันไม่ใช่ปัจจุบัน ไม่มีข้อเท็จจริง มันได้ใช้ไปแล้ว แต่ถ้าเราคิดในปัจจุบันนี้ คิดในปัจจุบันนี้เงิน ๑๐๐ บาทที่ใช้ไปแล้ว กับเงิน ๑๐๐ บาทในปัจจุบันมีค่าเท่ากัน แต่เงิน ๑๐๐ บาทที่ใช้ไปแล้วคือจบไปแล้ว เงิน ๑๐๐ บาทที่หาใหม่ก็คือเงิน ๑๐๐ บาท

คำว่าสัญญากับไม่สัญญามันแตกต่างกันตรงไหน.. เวลาความคิด นี่ความคิดเห็นไหม มันก็ความคิดอันเดิมนี่แหละ แต่ถ้ามันเป็นปัจจุบันมันมีกำลัง มีสติ มีสมาธิขึ้นมา มันเป็นเงินสดๆ แต่ถ้ามันเป็นความจำทั้งหมด มันเป็นเงินที่ใช้ไปแล้ว นี่ข้อที่ ๒ มันถึงบอกว่า

“ที่สำคัญบางครั้งรู้สึกว่ เรื่องที่เคยหาเหตุผลได้แล้ว” นี่เงิน ๑๐๐ บาทใช้ไปหมดแล้ว

“พอมันยึดอีก เหตุผลเดิมๆ ใช้ไม่ได้ก็แล้ว” นี่สัญญา !

“สัญญากับปัญญาแตกต่างกันอย่างไร” ในข้อที่ ๒ นี้.. นี้ผู้ปฏิบัติข้อนี้มันพิสูจน์เลย แล้วนี่มันเป็นปัจจัยตั้งของคนปฏิบัติ มันเป็นปัจจัยตั้งของผู้ถาม ผู้ถามเอาเหตุผลข้อนี้มาเทียบเคียงกันว่าสัญญามันให้ผลอย่างนี้ ปัญญามันให้ผลอย่างนี้ นี่ปัญญากับสัญญามันให้ผลแตกต่างกันอย่างไร แล้วเราฝึกของเราไป มันจะพัฒนาของมันขึ้นมา

ถาม : ๓. เคยฟังกัณฑ์เทศน์อาชีพรที่หลวงปู่พุดถึงนักแสดง ผมอยากถามเพิ่มเติมว่า ถ้าเราไม่ใช่นักแสดงแต่เราชอบร้องเพลงหรือเล่นดนตรีให้คนอื่นฟัง โดยไม่ได้หวังเงินทองตอบแทน อันนี้ก็เรียกว่าเข้าข่ายกรรม ให้คนอื่นมีราคะ โทสะ โมหะมากขึ้น อาจจะ

ส่งผลให้ตกนรกได้ (ถ้าไม่คำนึงถึงเรื่องบุญในด้านอื่นๆ) ไซ้ใหม่ครับ อันนี้รวมไปถึงพวกที่ชอบโพสรูปโป๊เปลือยในอินเทอร์เน็ตด้วยใหม่ครับ

หลวงพ่ : เหมือนกันหมดแหละ.. นี่เวลาเราพูดเราจะพูดบ่อย่างพระพุทธรเจ้าเคยสอนเวลาบอกพระ เห็นใหม่ “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาทเถิด โลกนี้จะไม่ว่างจากพระอรหันต์เลย”

ความประมาทเดินเลือนี่แหละทำให้พวกเราขาดตกบกพร่อง ทำให้พวกเรา มีอุปสรรคมาก็เพราะความประมาทมาทั้งนั้นแหละ แต่ถ้าเรามีสตินะมันก็มีเรื่องกรรมเหมือนกัน ถ้ามีสตินะมันจะมีความผิดพลาดบ้างใหม่.. มี คนมีสติขนาดไหน คนเดินขนาดไหนนี้ ๒ ขาเรายังลื่นล้มได้ เดิน ๒ ขาเรายังลื่นล้มหกล้มหลุกหลุกคลานมา

ฉะนั้นสิ่งที่ว่าเราก็ก่อนคนตรีในหมู่เพื่อนอะไรเนี่ย ถ้าเขายังเป็นทางโลกอยู่ การสังสรรค์กัน การอะไรกันมันก็เป็นเรื่องธรรมดา เป็นเรื่องธรรมดาของเขา แต่ถ้าเรามีสติของเราเนี่ย เรามีสติของเราเราจะอยู่กับเขาเป็นชั่วคราวเพื่อรักษามารยาท เหมือนกับคนที่กินมังสวิรัต เห็นใหม่ กินมังสวิรัตเวลาเข้าไปอยู่กับเพื่อน เพื่อนเขาไม่กินก็เขี่ยเอาๆ ก็รักษาน้ำใจเพื่อน อย่างเช่นเราถือศีล ๘ เราไม่กินข้าวเย็น แต่เวลาเราไปงานเลี้ยง เขาที่นั่งกินกันเราก็นั่งกับเขาแต่เราก็ดื่มน้ำเอา ดื่มน้ำ

เราใช้มารยาทถ้าเราจะรักษามารยาทสังคมนะ เราไปงานเลี้ยงเราก็ดื่มน้ำกับเขานั้นแหละแต่เราก็กินเทคนิคของเรา นี่ถือศีลด้วยความมีปัญญาไง ในงานเลี้ยงเขาก็มีน้ำ มีน้ำมีดื่มต่างๆ เราจิบน้ำเอาก็ได้ อาหารเราก็กินแล้ว เรามีอะไรเราก็กินไป

นี่พูดถึงในสังคมนะ แต่ถ้าเราไม่ได้เข้าสังคม เห็นใหม่ สิ่งนี้สิ่งที่พอเวลาเราถือศีล ๘ ศีล ๘ การละเล่น การฟ้อนรำนี่มันไม่ได้ ไม่ได้เพราะเหตุใด ไม่ได้เพราะว่ามันเป็นการเพลิดเพลิน เป็นการทำให้ประมาท เป็นการทำให้ต่างๆ ไป ถ้าเราถือศีลมากขึ้นหรือเราปฏิบัติมากขึ้น กรณีอย่างนี้เราจะหาทางออกเอง แต่ ! แต่นี้ผู้ถามถามว่า เพราะว่าเป็นคนชอบใจ เราไม่ใช่มีอาชีพ แต่เราชอบเล่นดนตรีให้คนอื่นฟัง

อันนี้มันเป็นนิสัยใจคอ อันนี้มันแบบว่าให้หาเหตุผลเอาเอง ความพอดีของเราในความคิดของคน นิสัยใจคอคนไม่เหมือนกัน นี่สภาวะแวดล้อมของแต่ละบุคคลไม่

เหมือนกัน ถ้าสภาวะแวดล้อมไม่เหมือนกันนี่เราก็หาเอา หาเอาเพราะว่าคนเราเกิดมามัน อยู่ในสังคมแบบใดนี่ มันก็อยู่ที่ว่าเกิดในประเทศอันสมควรไง เกิดในประเทศอันสมควร พ่อแม่เป็นประเทศอันสมควร สังคมนั้นเป็นประเทศอันสมควร แล้วเราหาประเทศอันสมควรของเราเอง ก็คือเราแสวงหาของเราเอง

ถาม : ๔. ถ้าเรารู้ว่าเราจะต้องตายแน่ๆ เช่นกำลังจะถูกฆ่า เราจึงฆ่าตัวตายเสียก่อน เพราะกลัวทรมาน แบบนี้ถือว่าเราทำอัตวินิบาตกรรม ต้องชดใช้กรรมส่วนนี้ด้วยไหม ครับ

หลวงพ่ : อันนี้คงจะไม่ค่อยมีหรอกนะ ไอ้ที่ว่าเรารู้ว่าโดนคนอื่นฆ่าแล้วเรามา ตัวเองก่อน คงจะไม่ค่อยมีหรอก ถ้าเราจะโดนคนอื่นฆ่าเราก็หนีของเราซะก่อน ไอ้ที่มันเป็นเหตุผลสมมุติ สมมุติหาเรื่องมาให้ตอบ

“ถ้าเรากำลังจะถูกเขาฆ่า เราจึงฆ่าตัวเราตายเสียก่อนเพราะกลัวทรมาน แบบนี้ถือว่าอัตวินิบาตกรรมหรือเปล่า”

คำว่าถือนี่นะ แน่นอน ! เพราะเรามาตัวตาย แต่การฆ่าตัวตายเพราะมีเหตุการณ์ เห็นไหม เขากำลังจะถูกฆ่า การฆ่าตัวตายด้วยความวิตกว่ากลัวตัวเองจะทุกข์ จึงฆ่าตัวตายเสียก่อน แต่ถ้าเขาจะฆ่าเรา ถ้าเรามีปัญญาเราพูดกับเขาดีๆ เขาก็ไม่ฆ่าเรา หรือเรามีเหตุการณ์ที่เราจะเอาตัวเรารอดได้ เขาก็ไม่ฆ่าเรา.. อันนี้มันเป็นวิตก ตัวเองวิตกวิจารณ์ไป แล้วก็ทำร้ายตัวเอง เขาเดินเข้ามานี่เขาจะมาขอบคุณเรา เราก็ไม่รู้ว่าจะคิดว่าเขาจะมาฆ่า ก็จึงฆ่าตัวตายไปเสียก่อน ทั้งๆ ที่เขาจะมาขอบคุณ เขาจะมาหาเหตุผลให้

อันนี้เป็นเหตุการณ์สมมุติ ฉะนั้นแบบว่ามันอยู่ที่เหตุปัจจัยนะ อยู่ที่การกระทำ ฉะนั้นเหตุการณ์สมมุติอย่างนี้.. สมมุติว่าเหตุการณ์นี้ ก็สมมุติว่าไม่ตอบ ไม่รู้เรื่อง

ถาม : ๕. ถ้าหากบิดามารดาสั่งเสียไว้ว่า ถ้าท่านป่วยจนไม่รู้สีกตัวแล้ว ให้ถอดสายช่วยหายใจ ถ้าเราทำตามที่ท่านสั่ง แบบนี้ถือว่าอนันตริยกรรมหรือเปล่าครับ

หลวงพ่ : อืม.. ถ้าท่านสั่งไว้ว่านะ แล้วตอนนี้มันมีปัญหาขึ้นอยู่กับเยอะมาก ว่าถ้าท่านป่วยจนไม่รู้สีกตัวแล้ว อันนี้มันอยู่ที่หมอเนาะ ต้องคุยกับหมอ หมอว่าสมควรไหม เป็นไปได้ไหม

อนันตริยกรรม.. อนันตริยกรรมคือฆ่าพ่อฆ่าแม่เนาะ อันนี้ถือว่าเป็นการฆ่าพ่อฆ่าแม่ใหม่ อันนี้มันอยู่ที่คนฉลาดนะ คนฉลาดว่ามันเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน นี่พ่อแม่เราก็ต้องรักษานั้นแหละ เพราะพ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของคุณ ถ้าชีวิตเรามีคุณค่าแค่ไหน พ่อแม่ก็มีคุณค่าแค่นั้น เพราะชีวิตนี้เราได้มาจากพ่อแม่ ฉะนั้นชีวิตเราก็มีค่า ชีวิตของพ่อแม่ก็มีค่า.. คำว่ามีค่าคือมีคุณค่านะ

ฉะนั้นไอ้ที่ว่าอย่างนี้ที่ว่าการช่วยถอดหายใจพ่อแม่สั่งไว้จริงๆ พ่อแม่ก็สั่งไว้ เพราะพ่อแม่ก็เป็นห่วงลูกมาก อยากให้ทุกๆ คนมีความสุขก็สั่งไว้ แต่มันก็ดูที่สมควรคือต้องถามหมอนั้นแหละ หมอเขาทำให้ได้หรือไม่ได้ โดยส่วนใหญ่แล้วพวกเราจะไม่มีการไปทำเองหรอก มีแต่ทุกคนต้องถามหมอก่อน ต้องปรึกษากันถามหมอกัน

ฉะนั้นอนันตริยกรรมมันก็ต้องบาลงเป็นธรรมดาเพราะเราไม่ได้ตั้งใจ อยู่ที่เจตนา.. ไม่ได้ตั้งใจ กรรมก็คือกรรม ถ้าไม่ได้ตั้งใจแล้วมันก็ต้องประชุม เราก็ต้องดูเหตุผล ไอ้ที่มันคงไม่ได้เกิดบ่อยหรอก มันไม่ใช่ไม่ได้เกิดบ่อย มันจะไม่เกิดกับทุกๆ คน .. กรรมนี้เวลาสิ้นอายุขัยของแต่ละคนมันก็ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นพอเราไปรู้ นี่พอเราไปรู้ไปเห็นเข้า แล้วเราก็คิดว่าเป็นปัญหาของเราหมดเลย เราจะไปแบกโลก เหตุุนั้นยังไม่เกิดกับเรา.. เหตุุนั้นยังไม่เกิดกับเรา ทีนี้เหตุในปัจจุบันนี้ก็คือดูแลพ่อแม่ให้ดีก่อน

พ่อแม่ที่คุณดูแลให้ดี น้ำใจมีคุณค่ากับการดูแลนะ ถ้าแสดงความมีน้ำใจออก พ่อแม่มีความสุขอันนี้ มีความสุขจากค่าน้ำใจ ค่าน้ำใจนี่เป็นนามธรรมไม่ได้เป็นวัตถุเลย สิ่งที่เป็นค่าน้ำใจที่แสดงออก สิ่งนั้นจะเป็นประโยชน์มาก

ค่าน้ำใจสำคัญมาก ! เรื่องอื่นมันที่หลังใจ แล้วเหตุการณ์อย่างนี้จะไม่เกิดง่ายๆ หรือ เพราะว่าชีวิตการเกิดมันก็เกิดยาก แล้วคิดดูเวลาธรรมของพระพุทธเจ้า เห็นไหม เกิดเป็นมนุษย์นี่แสนยาก เหมือนเต่าตาบอดอยู่ในทะเล โพล์ขึ้นมาเนี่ยมันมีบ่วงอยู่ ถ้าเข้าบ่วงนั้นก็เกิดเป็นมนุษย์ คือเราได้เกิดแล้ว

ฉะนั้นสิ่งนี้พอเราได้เกิดแล้ว ผู้ถามนี่ก็คิดว่าสิ่งนี้จะเป็นคุณประโยชน์ใช่ไหม แล้วตัวเองจะทำตัวเองเพื่อเป็นประโยชน์ ฉะนั้นก็เลยคิดเอาไว้ก่อนว่าเราจะเจอเหตุการณ์อย่างนั้น เจอเหตุการณ์อย่างนั้น.. ยังไม่เจอ ไม่ต้องวิตกวิจารณ์ไป ให้อยู่กับปัจจุบัน แล้วพยายามภาวนาของเราไป จะเป็นปัญญาอบรมสมาธิ สมาธิอบรมปัญญา ทำให้เป็น

ประโยชน์กับเราขึ้นมาก่อน เหตุการณ์ยังไม่เกิด อย่าวิตกวิจารณ์มากดันชีวิตเราเองไป ไม่ต้องเอาสิ่งนั้นมากดันชีวิตเรา

ยังไม่มีเหตุการณ์นั้น.. ถ้ามีเหตุการณ์นั้น ในปัจจุบันนั้น เราค่อยแก้ไขตามปัจจุบันนั้น เรา จะอยู่กับปัจจุบัน แล้วจะเป็นประโยชน์กับเราด้วย !

อันนี้มันข้อ ๓๒๑. ใจ ข้อ ๓๒๑. แล้วนะเรื่องศีลและธรรม.. อันนี้ก็เป็นที่กังวลอีกแหละ

ถาม : ๓๒๑. เรื่อง “ศีลและธรรม”

ผมติดตามพระอาจารย์ตอบคำถาม แล้วมีความชื่นชอบถูกใจ เหตุเพราะตอบได้ตรงประเด็น ไม่อ้อมค้อม ไม่แทงกั๊กคิดรับ วันนี้ผมจึงขออนุญาตส่งคำถามมาร่วมถามกับเขาบ้าง เป็นคำถามคนกิเลสหนาๆ ที่ยังใช้นักภวานา ขอความกรุณาพระอาจารย์ด้วยครับ เพราะหาคำตอบที่ไหนชอบตอบก็ๆ ผมไม่แน่ใจในคำตอบ ขอแบบตรงๆ ครับ (ตรงๆ เลยนะ)

๑. เทียวโสภณี่ที่เขาถือว่าผิดศีลข้อ ๓ ไซ้ใหม่ ถ้าเราเป็นชายโสด และไม่ได้เป็นนักบวช เพราะเคยฟังมาว่า “เนื่องด้วยเธอประกาศตัวเป็นของกลางแล้ว จึงถือว่าไม่ผิดศีลข้อนี้” ขอคำตอบชี้ชัดด้วยครับ

หลวงพ่ : ถ้าเป็นชาวพุทธด้วยกันนะ เทียวโสภณี่นี้ผิดศีลข้อ ๓ ร้อยเปอร์เซ็นต์ ! ร้อยเปอร์เซ็นต์ ! ผิดเด็ดขาด ! ถึงเขาจะประกาศตัวของเขา เขาประกาศตัวของเขาโดยตัวของเขา พ่อแม่ของเขาไม่ได้ประกาศด้วย

การผิดศีลนี้ผิดศีลเพราะอะไร ผิดศีลเพราะว่าถ้าเราเป็นคู่ครองกัน เห็นใหม่ มีการสู่ขอ เราไปสู่ขอพ่อแม่เขา แล้วพ่อแม่เขาอนุญาตให้ พ่อพ่อแม่เขาอนุญาตให้เราก็ทำพิธีมงคลสมรสกัน ถ้าทำพิธีมงคลสมรสกัน หรือว่าเราจะผูกข้อมือกัน หรือว่าเป็นการรับรู้กัน เป็นการรับรู้ระหว่างพ่อแม่ทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย อันนี้ถือว่าไม่ผิดศีล ไม่ผิดศีล เพราะว่าพ่อแม่เป็นผู้ให้

ลูกทุกคนเกิดจากพ่อจากแม่ เราเป็นคนตัดสินใจของเราเอง แล้วพ่อแม่รู้อะไรกับเราไหม แต่เวลาเราจะมีคู่ครองนี้เราต้องขอจากพ่อจากแม่เขา ถ้าจะขอจากพ่อจากแม่เขาเห็นไหม คุณิตอนนี้มีคดี นี้ผู้หญิงกับผู้ชายหนีตามกันไป พ่อแม่ฝ่ายหญิงเขาไม่ยอมเขาฟ้องศาล พ่อเขาฟ้องศาลเขาก็จะเอาลูกเขยมาขึ้นศาล อ้าว.. ก็ ๒ คนยินยอมกันแล้ว แล้วพ่อแม่เขาฟ้อง ถ้าเด็กมันไม่บรรลุนิติภาวะ

มีคดีบนศาลเยอะแยะ นี่มันมีคดีบนศาล ขนาดคดีบนศาลมันยังผิดอยู่แล้ว แล้วนี้เขาก็ประกาศตัวเขาเอง แต่พ่อแม่เขาประกาศด้วยหรือเปล่านั้น คำว่าผิดศีลนะ ผิดศีลเพราะอะไร.. ไม่ผิดศีลเพราะว่าการวิวาห์ การขอ การสู่ขอ.. อวามงคล วิวามงคลเห็นไหม แต่งเข้าอยู่ฝ่ายหญิง หรือผู้หญิงอยู่ฝ่ายชาย

นี่ในศาสนาพุทธถ้าศีล ๕ ศีล ๕ เพราะอะไร เพราะถ้าอย่างนั้นนะ ถ้าอย่างนั้นในทางกฎหมายนะ ในเมื่อลูก ๒ คนรับรู้กัน แล้วถ้าอย่างนั้นแล้วพอเขาเป็นคู่สามีภรรยา กันโดยที่ไม่มีผลตามกฎหมาย ถ้าไม่มีผลตามกฎหมาย สมบัติในบ้านนั้นมันขัดแย้งหรือยังล่ะ แต่ถ้าเขามีผลทางกฎหมาย ถ้าเขามีผลทางกฎหมายปั๊บ ในสมบัติทางฝ่ายพ่อหรือว่าฝ่ายแม่คือลูกมีสิทธิไง ลูกมีสิทธิตามกฎหมาย ถ้ากฎหมายมันถูกต้องมาตั้งแต่ต้นใช้ไหม เพราะกฎหมายนี้มีการสู่ขอ มีผลทางกฎหมาย

มีผลทางกฎหมายนะ นี่พ่อแม่ทำผิดหรือลูกทำผิด เห็นไหม พ่อแม่หรือลูกต้องชดใช้ความผิดนั้นตามกฎหมายๆ นี่ไง ฉะนั้นว่าเขาประกาศนี้เขาอ้างไง นี่เวลาคนจะอ้างว่า “เพราะเธอประกาศตัวว่าเป็นของกลาง”

การประกาศตัวนี้นะ ภาษาเรานี้เป็นภาษาโลก แล้วไม่มีกฎหมายรองรับ คำว่ากฎหมายรองรับ บางประเทศเขามีกฎหมายรองรับว่าการเป็นโสเภณีเขามีกฎหมายรองรับ การมีกฎหมายรองรับนั้น ไม่อย่างนั้นมันผิดกฎหมายไง ถ้าเขามีกฎหมายรองรับนี้เขาประกาศว่าเขาเป็นกลาง แล้วถ้าไม่มีกฎหมายรองรับ..

ถ้ามีกฎหมายรองรับก็รองรับเฉพาะบุคคลคนนั้น นี่พอกฎหมายรองรับทุกคนจะไม่ประกาศตัว ประกาศตัวเพราะอะไร เพราะสิ่งนี้ถือนี่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มนุษย์มีศักดิ์ศรี ถ้ามนุษย์มีศักดิ์ศรี นี่สิ่งที่เป็นศักดิ์ศรีเพราะเขามีความจำเป็น เขามีความจำเป็นทางเศรษฐกิจ เขามีความจำเป็นทางสิ่งใด สิ่งนี้เราน่าเห็นใจนะ ที่พูดนี้ไม่ได้

พูดด้วยความเหยียบย่ำใครทั้งสิ้น เขาบอกว่าเขาต้องการคำตอบตรงๆ คำตอบตรงๆ ก็ต้องตอบตรงๆ

ทุกคนนะ ทุกคนเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องการเกิดด้วยกรรม ทุกคนมีกรรมมานะ ที่นี้การมีกรรมนี้เรटकอยู่ในสถานะนั้นๆ ถ้าพูดถึงนี้เราเห็นใจเขา เราช่วยเหลือกิจการเขา ด้วยการเสียสละในสังคมชาวพุทธ อันนี้เป็นอย่างหนึ่ง แต่ก็มีบางคนฉวยโอกาส ฉวยโอกาสว่าสิ่งนี้ในเมื่อเขาขาดแคลนทางเศรษฐกิจ เราก็มองว่าเขาประกาศตัวเป็นกลาง เราเอาเงินนี้ไปซื้อเขา เราเอาเงินนี้ไปแล้วเราบอกว่าสิ่งนี้ไม่ผิดศีล

ถ้าพูดโดยธรรมนี่ผิด ! ผิดศีลข้อ ๓ เด็ดขาด ! เด็ดขาดเลย เพียงแต่สังคมไทย สังคมโดยทั่วไปมันก็ผิดใช่ไหม ผิดแล้วก็ยังอย่างว่าแหละ เขาผิดศีลของเขา ฉะนั้นเขาผิดศีล นี่คำว่าศีลต่างพร้อย.. ศีลต่างพร้อย ศีลทะเลศู ศีลขาด ถ้าศีลขาดนะ..

ฉะนั้นเที่ยวโศกณีนี่ผิดศีลข้อ ๓ ใหม่.. ผิด ! ผิดเด็ดขาด ! เพียงแต่ อ้าว.. ก็เขาประกาศตัวเป็นกลาง แล้วอย่างว่านี่ยังสมัยปัจจุบันนะวัยรุ่น เห็นใหม่ ถือว่า ๒ คนระหว่างเรา ๒ คนสมัครใจนี่ไม่ผิด.. ผิด ! ถ้าไม่ผิดปิดทำไม ไม่ผิดทำไมไม่บอกพ่อแม่ พ่อแม่รู้พ่อแม่เสียใจทันทีเลย

นี่ไงมันผิดตรงนี้ไง ผิดเพราะว่าพ่อแม่ยังไม่อนุญาต แต่ถ้าพ่อแม่อนุญาตแล้วนะเขาแต่งงานกัน เออ.. อย่างนี้ผ่านไป อย่างนี้ถูกต้องหมดเลย พอถูกต้องมันก็ไม่ผิดใช่ไหม แต่อย่างนี้ผิด เพียงแต่ผิดมากหรือผิดน้อย.. คำว่าผิดมากคือมันถลำตัวมากหรือถลำตัวน้อยแค่นั้น แล้วเหตุการณ์มันเป็นอย่างไร แต่ผิดนี่ผิดเด็ดขาด ผิดแน่นอน !

นี่พูดถึงข้อ ๑ นะ

ถาม : เที่ยวโศกณีนี่เขาถือว่าผิดศีลข้อ ๓ ใหม่ครับ ถ้าเราเป็นชายโสด (ถ้าเราเป็นชายโสดนะ) และไม่ได้เป็นนักบวช เพราะเคยฟังมาว่า “เนื่องด้วยเธอประกาศตัวเป็นกลาง จึงถือว่าไม่ผิดศีลข้อนี้” ขอคำตอบที่ชัดเจน

หลวงพ่ : เขาประกาศตัวเป็นกลางหรือไม่เป็นกลางก็แล้วแต่เขามีพ่อแม่มีแม่พระพุทธรูปเข้านะ เป็นศาสนานะ ท่านมองถึงปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หลาน.. นี่ศีลมันมาจากนั้นหมด

ฉะนั้นเวลาภิกษุชักให้เขาแต่งงานกัน ภิกษุชักให้เขาได้เสียกัน เป็นอาบัติสังฆาทิเสส..

ภิกษุผูกแหย่ที่เขารักกันให้แตกกัน เป็นอาบัติสังฆาทิเสส..

นี่ไม่ให้พระเจ้าไปยุ่งเรื่องอย่างนี้เลย ไม่ยุ่งอยู่แล้วเพราะพระเป็นพรหมจรรย์ นี้พูดถึงว่าถ้าเขาประกาศตัวเป็นกลาง แต่ถ้ามันเป็นโดยโลก มันเป็นอย่างนั้นมันเกี่ยวเนื่องกันไป

เราจะบอกว่ามันมีผลสะท้อนทางหัวใจ ! มันมีผลสะท้อนทางหัวใจพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย กับลูกหลาน มีผลสะท้อนนะ แต่ถ้าสู้ขอกัน เห็นไหม สู้ขอกันด้วยความถูกต้องตามกฎหมาย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เห็นดีเห็นงามด้วย.. จบ ! มันเป็นเรื่องสวยงามด้วย

นี่พระพุทธเจ้าถืออย่างนั้น นี้พูดถึงเรื่องศีลนะ ! แต่อยู่ที่สังคมประเพณีพื้นถิ่นมันก็มีความแตกต่างกันไป อันนี้เป็นความเห็นไม่ใช่เกี่ยวกับศีลธรรม

ถาม : ๒. เลี้ยงสุนัข เลี้ยงแมวทำฟาร์มเป็นอาชีพ ผิดศีล ๕ หรือสัมมาอาชีวะไหมครับ

หลวงพ่ : สัมมาอาชีวะ อาชีพอันสมควร.. สัมมาอาชีวะผิดไหมครับ

เลี้ยงไว้ขายใช้ไหม ทำฟาร์มไว้ขาย.. ผิดแหละ มันก็มีความผิด มันมีความเศร้าหมอง แต่อาชีพ เห็นไหม ถ้าสัมมาอาชีวะนี้ไปดูในนวโกวาท ขยายอาวุธ ขยายเครื่องมือจับสัตว์ ยังไม่เป็นสัมมาอาชีวะเลย แต่นี้ตัวสัตว์มันมีชีวิตนะ แต่เนื้อมันบอกว่าผิดไหม.. ผิด แต่เราก็เลี้ยง เราก็เลี้ยงสุนัขนะ हमารานี่เราขังไว้ในกรงเยอะเลย ทั้งๆ ที่ตามวินัยนะ กักขังนี้เป็นอาบัติทุกกฏ

การห่วงเหนียวกักขัง พระนี้เป็นอาบัติทุกกฏเลย แต่เราก็เลี้ยงของเราไว้ เพราะว่าเขาเอามาให้ แล้วเราเลี้ยงไว้เราก็กักขัง เรากักขังเพราะว่าเขาмаกวน มาทำให้ทำลายความสงบของคนอื่นเราก็กักขัง แต่ถ้ากักขังนี้มันเป็นอาบัติเลยละ แต่กักขังนี้กักขังเพื่อประโยชน์สาธารณะ กักขังเพื่อประโยชน์ของภิกษุ กักขังเพื่อประโยชน์ของคนที่มาวัด เราก็กักขังเขาเหมือนกัน แต่ถึงเวลาแล้วเราก็ปล่อย

นี่อย่างนี้สัมมาอาชีวะเราก็เศร้าหมองแล้วละ นี่เราเองก็สัมมาอาชีวะเศร้าหมอง อันนี้มันอยู่ที่เลือกนะ เราเองเราก็เลี้ยง แต่เราไม่เลี้ยงไว้ขายนะ เราไม่ได้ทำฟาร์ม เราเลี้ยงด้วยว่าเราติดมันว่าอย่างนั้นเถอะ มันไม่ติดเราเราติดมัน เพราะเราเอามันมาเลี้ยง เราติดสุนัขไม่ใช่สุนัขติดเรา มันพูดนี้มันจะอ้างเข้าข้างตัวเองหมดละ

ฉะนั้นผิดใหม่.. ผิดอีกแหละ ฉะนั้นถ้าผิคนะเราเลี้ยง เลี้ยงไว้เป็นสัตว์เลี้ยงไม่ทำฟาร์ม เราไม่ได้เลี้ยงไว้ขายนี้มันไม่ผิดใจ แต่ถ้าทำฟาร์ม คำว่าทำฟาร์ม.. แต่ถ้าทำฟาร์มนะ เราทำฟาร์มแล้วเราคิดว่าเราไม่ได้ฆ่าเขา นี่ทางโลกเขาบอกว่าเราเอาสัตว์เลี้ยง เพราะเขาไม่มีคนดูแล เราเอามาเลี้ยงเพื่อความสุขสบายของเขาเราควรได้บุญ ถ้าเราได้บุญนะ เราเลี้ยงเขาด้วยหัวใจนี้ได้บุญจริงๆ แต่ถ้าไปซื้อขาย ถ้าเราให้นี้อีกเรื่องหนึ่ง

นี่สัมมาอาชีวะมันเกิดตรงนั้นใจ คือความสะอาดบริสุทธิ์มันมีอย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียด ถ้าละเอียดมันจะสะอาดบริสุทธิ์โดยที่ไม่มีอะไรผิดเลย นี่เวลาตอบปัญหามันมีอย่างนี้ใจ ถ้าตอบปัญหาแบบกลางๆ ก็อีกอีกละ นี่ก็อีกก็ไม่เอา ห้ามตอบก็ด้วย แทงก็อีกไม่เอานะ ให้ตอบตรงๆ ตรงๆ ก็ต้องตอบอย่างนี้แหละ ถ้าลงมามันก็เป็นเรื่องอีกแล้ว แบบว่ามันเป็นกลาง เห็นไหม แบบว่าเป็นก็ว่าได้ก็ได้ ชั่วก็ได้

แล้วก็ยังเป็นสัมมาอาชีวะ เพราะสัมมาอาชีวะนี้ไม่ให้คำเครื่องมือจับสัตว์ ไม่ให้คำอาวุธไม่ให้คำ นั่นคือสัมมาอาชีวะเลยนะ นี่พระพุทธเจ้าสอนไว้แล้ว แล้วอาชีพนในสมัยพุทธกาลอาชีพอะไรที่ประเสริฐที่สุดรู้ไหม.. “ชาวนา” เพราะชาวนานี้มันเป็นพืช ไม่ได้ทำอะไรเลย ชาวนานะพวกพืชเกษตรกรรม นี่พระพุทธเจ้าชมตรงนั้นนะ แต่อันอื่นพระพุทธเจ้าไม่ชมเลย แต่โลกตอนนี้มันไปอีกอย่างหนึ่ง

ถาม : ๑. ผมเคยฟังว่าไม่คิดคิด ไม่คิดสัมมาอาชีวะแต่ผิดกรรม คิดใจตรงคำว่าผิดกรรมครับ ถ้าผิดกรรมแล้วผลเป็นอย่างไร แล้วสรุปว่าไม่คิดคิด ไม่คิดสัมมาอาชีวะ ฆราวาสจะทำได้ไหมครับ

หลวงพ่ : “ไม่คิดคิด ไม่คิดสัมมาอาชีวะ ฆราวาสจะทำได้ไหมครับ” มันอยู่ที่ความเห็นของเรา ถ้าเราทำแล้วเราสบายใจ ทำได้หรือไม่ได้นี่เราไม่บอก โอ้โฮ.. ถ้าบอกแล้ว.. (หัวเราะ) จะทำได้ไหม

ไม่ผิดศีล ไม่ผิดสัมมาอาชีวะแต่ผิดกรรม.. ผิดกรรมก็นี้ไง ผิดกรรมก็สังขารมันละเอียดกว่านั้น ถ้าสังขารมันละเอียดกว่านั้น ถ้ามันผิดกรรม เขว่ามันผิดกรรม.. ผิดกรรม คือกรรม คือความเสมอภาค กรรมคือเหตุและผลคือความเสมอภาค คือสิทธิส่วนบุคคล สิทธิต่างๆ นี่คือกรรม แล้วถ้ามันผิดก็ผิดกรรมตรงนี้ แต่ถ้าผิดกรรมนี้เราคิดเข้าข้างตัวเองเราว่าถูกกรรม ถูกกรรมเพราะอะไร เพราะว่าถ้าปล่อยไป สัตว์มันเร่รอนมันมีความทุกข์ใช้ไหม เราเลี้ยงเขา เราดูแลเขา

ถ้าอย่างนั้นคุณดูไก่ในกรง เห็นไหม เลี้ยงอย่างดีเลย ๔๕ วัน นี่เลี้ยงอย่างดีเลยไม่ผิดกรรมเพราะเราเลี้ยงมันเราดูแลมัน ถ้าคิดอย่างนั้นมันคิดได้หลายแง่ไง มันอยู่ที่มุมมองอยู่ที่จิต มุมมองว่าเรามองอย่างไร ถ้าเรามองว่าเราทำเพื่อประโยชน์ ถ้าประโยชน์เขา เขาอยู่ของเขาไม่มีความสุข เราทำเพื่อความสุขเขาที่เราคิดของเราไปอย่างนั้น เราคิดว่ามันดีกว่าปล่อยให้เขาเร่รอน แต่สัตว์มันก็คิดประสาสัตว์นะ สัตว์มันก็คิดถึงความสะดวกสบายของมัน มันคิดถึงอิสรภาพของมัน ใ้ความคิดระหว่างความคิดคนกับความคิดสัตว์มันแตกต่างกัน.. นี่คือสัมมาอาชีวะนะ

ขออีกข้อหนึ่งนะ อันนี้ยานิดหนึ่งแต่มันอยากจะให้มันพ้นอันนี้ไป

ถาม : ๓๒๒. เรื่อง “พิจารณากายไปเรื่อยๆ แล้วรู้สึกว่ามันหลายมันอยู่ห่างๆ กัน” (นี่คำถามเขา นะ)

หลวงพ่อกับ ผมก็ภาวนาเหมือนกัน กล่าวคือทำความสงบเข้ามาในใจ แล้วก็ต่อด้วยการพิจารณากายเข้าไปเลย การพิจารณากายนั้นเข้าไปพิจารณาอวัยวะหรือส่วนต่างๆ ของร่างกายมากมายหลายส่วน แล้วผลสุดท้ายกลับเหมือนกันคือรู้สึกตัวว่า มันก็ธรรมดาๆ เป็นอะไรที่เด่นๆ เป็นและๆ บ้าง เมื่อกๆ บ้าง เหมือนๆ บ้าง ขรุขระไม่ลื่นไหล บ้าง ไม่เห็นมีอะไรพิเศษเลย จิตก็ปล่อยสบาย

การที่ผมภาวนาแบบนี้บ่อยๆ ส่งผลให้ผมเจริญสภาวะเท่าทันกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นมาเผาไหม้ในใจของผมให้รู้มรร้อน ให้สงบ ให้เย็นสบายครับ.. จริงๆ นะครับหลวงพ่อก่อนที่ผมจะพิจารณาจนจิตปล่อยโล่งเบาสบายในแบบนี้ สถานการณ์ของผมก็คือพอเกิดความคิดปุ๊บ อารมณ์มันมาปั๊บ เรียกว่าความคิดกับอารมณ์เป็นสิ่งเดียวกันเลย วันนี้ผมมองย้อนไปในอดีต มันเป็นเพราะว่าจิตเรายังโง่งจึงยึดติดอยู่ในจิตได้สำนึกว่า “คิดปุ๊บต้อง

“ได้ตรงที่ใจต้องการปึบ” เหมือนกับที่เราเข้าใจได้เองว่า เราต้องเป็นผู้วิเศษสักอย่าง สามารถเสกให้เป็นไปตามความต้องการตามความคิดที่เกิดขึ้นได้ทุกอย่าง

แต่พอพิจารณากายไปเรื่อยๆ เจอกายในเข้าไปเรื่อยๆ ก็ไม่เห็นว่ามันจะวิเศษตรงไหน กลับแปลกว่าพอใจกระทบความคิดที่เกิดขึ้นเองในใจ ในอดีตนั้นอารมณ์ต้องเกิดขึ้นทันที แต่ปัจจุบันไม่เป็นอย่างนั้น อารมณ์ไม่เกิด เหมือนความคิดกับอารมณ์ที่ถูกปรุงแต่งมันไม่เกี่ยวกันเลย มันอยู่ห่างกันมากเลย แต่พื้นของอารมณ์ในจิตมีอยู่ คือ อารมณ์โปร่ง โล่ง สบาย ขอดามหลวงพ่อกว่า

๑. ผมฝึกพิจารณากาย แต่ทำไมมันออกแนวปัญญาวิมุตติ หรือว่าการพิจารณากาย เป็นปัญญาวิมุตติ ต้องมาถึงความสุขถึงจุดนี้ด้วยกันเสมอ หรือว่ามันเป็นอย่างไรรึครับ

หลวงพ่ : “นี่เวลาผมฝึกพิจารณากาย ทำไมมันออกแนวปัญญาวิมุตติ หรือว่าการพิจารณากายกับปัญญาวิมุตติต้องมีความสุข และ ณ จุดที่เสมอกัน”

คำว่าปัญญาวิมุตตินะ.. การพิจารณากาย นี่การพิจารณากาย ถ้ามันออกแนวปัญญาวิมุตติ เพราะการพิจารณากายคือปัญญา.. ปัญญาพิจารณากาย พิจารณากายนี้ปัญญาวิมุตติกับเจโตวิมุตตินี้ก็พิจารณากายเหมือนกัน แต่การพิจารณากายด้วยปัญญาวิมุตติมันไม่เห็นภาพกาย มันใช้ปัญญาพิจารณา แต่ถ้ามันเห็นภาพกายนี้มันเป็นเจโตวิมุตติ เพราะเจโตวิมุตติมันใช้สมาธิ พอสมาธิมันจะเห็นภาพกาย พอเห็นภาพกาย พอพิจารณากายแล้ว ผลมันก็คือเหมือนกันนั่นแหละ

ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติมันก็เป็นโสดาบัน เป็นสกิทาคา เป็นอนาคา เป็นพระอรหันต์ แต่ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติมันจะพิจารณาด้วยปัญญา มันจะใช้ปัญญาใคร่ครวญ มันจะมีปัญญา คือว่าเราอธิบายได้ชัดเจน แต่ถ้าเป็นเจโตวิมุตติมันเห็นภาพ การเห็นภาพมันแปรสภาพ มันเห็นนี่มันก็ไปละกิเลสเหมือนกัน แต่เวลาเราจะอธิบายโดยเชิงวิชาการนี้เราพูดไม่ค่อยชัดเจน เราพูดออกมาเราจะยกเหตุผลอะไรขึ้นมาเพราะมันไปเห็นด้วยตาของใจ

ฉะนั้นพิจารณาภายใน พิจารณาภายในโดยปัญญาวิมุตติหรือเจโตวิมุตติผลมันก็อันเดียวกันนั่นล่ะ ! ผลมันอันเดียวกัน แต่ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติมันได้กว้างกว่า กว้างกว่า หมายถึงว่าเวลาพิจารณาภายในที่ไม่เห็นภายในใช้ปัญญาเทียบเคียงไป

นี่เรากำลังคิดถึงปัญญาของภายใน เรากำลังคิดถึงทุกข์นี่ พอเรากำลังคิดถึงทุกข์นี่เราเห็นทุกข์ใหม่ เราเห็นเหตุเห็นผลใหม่ แต่เรามีปัญญาใคร่ครวญว่าทุกข์มันเกิดเพราะอะไร ทุกข์มันเกิดเพราะความยึด ทุกข์มันเกิดนี่คือปัญญาวิมุตติ.. แต่ถ้าพิจารณาทุกข์นะ พิจารณาทุกข์โดยเจโตวิมุตตินี้มันพุ่งลงไปทีจิต เห็นใหม่ ว่าจิตนี้มันไปกระทบมันไปรับรู้ต่างๆ ฉะนั้นผลทำไมมันเหมือนกันล่ะ

ผลมันอันเดียวกัน ! เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติเป็นโสคาบันเหมือนกัน เป็นสัทธาเหมือนกัน เป็นอนาคาเหมือนกัน เป็นอรหัตต์เหมือนกัน แต่ ! แต่มันแตกต่างกันที่ว่าปัญญาวิมุตติ เห็นใหม่ ปัญญาวิมุตติมันใช้ปัญญามา ถ้าเป็นเจโตวิมุตติมันจะมีฤทธิ์ มีฤทธิ์หมายถึงว่าเพราะมันใช้ปัญญา มันใช้กำลัง พอใช้กำลังมันจะมีกำลังของจิต จิตมันจะรู้วาระต่างๆ แต่ถ้าเป็นปัญญา ปัญญามันจะแตกฉานในธรรม

อย่างเช่นที่หลวงตาท่านพิจารณาจุดและต่อมของจิต เห็นใหม่ เวลาท่านแสดงธรรมนี้รู้สึก.. แตกฉานมาก หลวงปู่ชอบ นี่หลวงปู่เจี๊ยะเราก็พิจารณาภายในด้วยเจโตวิมุตติ เพราะท่านพุทธโธ ท่านใช้สมาธิเวลาเทศนาว่าการ แต่หลวงปู่ชอบ หลวงปู่เจี๊ยะท่านรู้อะไรของท่านโดยใจของท่านมากเลย อันนี้มันเป็นแบบเราเป็นโสคาบัน เป็นสัทธา เป็นอนาคา นี่มันเป็นโดยเสมอกันด้วยสังขาร แต่ไอ้พวกปัญญาพวกสิ่งต่างๆ มันเป็นจริต มันเป็นบารมีใจ มันเป็นบารมี

อย่างเช่นอาหารจานหนึ่งรสเข้ม รสอ่อน เห็นใหม่ อาหารเหมือนกันแต่รสแตกต่างกัน เพราะการปรุงรสมันแตกต่างกัน เวลามันเป็นอาหารนั่นคืออริยมุข โสคาบัน สัทธา อนาคานี่อาหารนั่นสำเร็จแล้ว คือว่าเราเป็นผล ผลคืออาหารนั่นสำเร็จรูป แต่รสของมัน.. รสของมันที่ว่ามันแตกต่างกัน เข้มข้นมันต่างกัน ก็เนี่ยเหมือนกัน

ฉะนั้นสรุปลงมามันบอกว่าถึงจะเป็นเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ มันพิจารณาภายในเหมือนกัน แต่ปัญญาวิมุตติส่วนใหญ่แล้วมันจะเห็นเป็นภาพ มันจะใช้ปัญญาเทียบเคียง ถ้าเป็นเจโตวิมุตติมันจะเห็นเป็นภาพ เป็นวิภาสะ เป็นการสุพอง เป็นการเนาเปื่อยที่ว่าเนี่ย

ไอนี่ที่บอก เห็นไหม มันเป็นเมื่อกๆ มันมีกลิ่นเหม็น แต่เนี่ยมันเป็นการฝึกปัญญา.. ทำไปผลของมันจะตอบมา

ถาม : ๒. ปัญหาของผมนี่คือการที่ความคิดกับอารมณ์ปรุงแต่งที่แยกออกจากกันนี้มีภาวะไม่เสถียร กล่าวคือ หากง่วงนอนหรือร่างกายเมื่อยล้า หรืออยู่ท่ามกลางภวณาในกรรมฐาน ๔๐ เช่น เพราะใช้เวลาทำงาน ความคิดกับอารมณ์ก็จะมารวมกันเป็นหนึ่งอีกผมก็ต้องทำความสงบแล้วก็ได้พิจารณาภายในใหม่อีก ตรงนี้จะแก้ไขอย่างไรครับ ขอหลวงพ่อบรรเทาด้วยครับ

หลวงพ่ : ภาวะไม่เสถียรเพราะว่ามันยังเป็นสัพเพ ชัมมา อนัตตา คำว่าสัพเพ ชัมมา อนัตตา คือสภาวะที่มันเป็นอนิจจังอยู่ สิ่งที่เป็นอนิจจังอยู่เพราะธรรมชาติความรู้สึกรู้สึกของเรา มันเป็นอนิจจังอยู่แล้ว เดี่ยวคิดดีเดี๋ยวคิดชั่ว เดี่ยวคิดร้ายแปดพันเก้า เห็นไหม สภาวะธรรมชาติของจิตมันเกิดดับ แล้วมันเกิดดับมันมีกิเลสอยู่มันเลยไม่เสถียร

เวลากำหนดพุทโธ พุทโธนี้เสถียรโดยสมาธิพักหนึ่ง แต่เวลาเราพิจารณาไปแล้วมันปล่อยวาง ปล่อยวางถ้ามันยังไม่ขาดนี้มันยังไม่เสถียร มันก็ต้องอาศัยความชำนาญ อาศัยความขยันหมั่นเพียร การทำต่อเนื่อง.. ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกข้อเลย ผู้ที่ปฏิบัติไม่ได้ผลเพราะการปฏิบัติไม่เสมอต้นเสมอปลายคือการไม่สม่ำเสมอ การไม่ทำความสม่ำเสมออาการเสถียรมันก็ไม่มี แต่ถ้าเรามีการทำความสม่ำเสมอ ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี อย่างน้อยต้องเป็นพระอนาคา

การทำความสม่ำเสมอนี้มันทำให้มีความเสถียร ความเสถียรในธรรมที่มันยังแปรปรวนด้วยในกุปปธรรม พอปฏิบัติบ่อยครั้งเข้า ปล่อยบ่อยครั้งเข้า เวลานั้นปล่อยพิจารณาแล้วมันปล่อยๆ มันปล่อยคือตึงคพหวน นี่พอตึงคพหวนมันปล่อยบ่อยครั้งเข้า พอปล่อยครั้งหนึ่ง ความเสถียรมันอยู่ชั่วคราว ชั่วคราวด้วยกำลังของการปล่อยนั้นด้วยกำลังของมรรคญาณที่มันเข้าไปพิจารณาด้วยปัญญา ปัญญานี้มีสมาธิรองรับ นี่มันพิจารณาของมัน มันปล่อยนะ

ความเสถียรคือกิเลสมันสงบตัวลง มันปล่อย.. ปล่อย.. แล้วถ้าปล่อยบ่อยครั้งเข้าความเสถียรมีมากขึ้น ความเสถียรมากขึ้นแต่ความมากขึ้นขนาดไหนมันก็ไม่เสถียรคงที่

ความเสถียรคงที่ต่อเมื่อ.. ความเสถียรคงที่ต่อเมื่อมันสมุจเฉทปหาน กิเลสมันขาด ! พอกิเลสมันขาด ความเสถียรนั้นมันเป็นอกุปปธรรม.. อกุปปธรรมเสถียร ๑๐๐ เปอร์เซนต์ เสถียรขนาดที่ว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงอีกเลย ความเสถียรที่ไม่เปลี่ยนแปลงอีกเลย มันต้องไปอยู่ที่สมุจเฉทปหาน อยู่ที่กิเลสมันขาดออกไปจากใจ.. เป็นโสดาบันมัน เสถียรขั้น โสดาบัน เป็นสกิทาคาเสถียรขั้นสกิทาคา เป็นอนาคาเสถียรขั้นอนาคา เป็นพระอรหันต์เสถียรขั้นพระอรหันต์ เสถียรเต็มทีเลย !

แต่ที่มัน ไม่เสถียรเพราะว่าการกระทำนี้ เห็นใหม่ โลกนี้เป็นอนิจจัง

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา”

การกระทำของเรา จิตของเรามันยังแปรปรวนอยู่ตลอดเวลา.. มันแปรปรวน เรา ทำคุณงามความดี ความดีก็แปรปรวน ทำสมาธิสมาธิก็แปรปรวน ทำปัญญาปัญญาก็แปรปรวน เพราะปัญญานี้เดี๋ยวดีเดี๋ยวร้าย ปัญญามันสมุจเฉทขนาดไหน เดียวกิเลสก็กลับมาอีก เห็นใหม่ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนถึงที่สุดแล้วมันขาด ความขาดนั้น สมุจเฉทปหานนั้นแหละเสถียร

เสถียรแน่นอน แต่ความเสถียรมันอยู่ที่การกระทำของเรา จนกว่ามันจะถึงที่สุด มันเป็นอกุปปธรรมมันก็เป็นเสถียร แต่มันจะเป็นกุปปธรรมอยู่ สัพเพ ชัมมา อนัตตานี้ไม่เสถียร ความเป็นอนัตตามันแปรสภาพของมันอยู่ตลอดเวลา มันแปรสภาพของตัวมันเอง อยู่แล้วด้วย แล้วเราพิจารณามันแปรสภาพโดยความเป็นจริงแล้วด้วย แล้วเวลาเราพิจารณาแล้วมันขาด พอมันขาดนั้นละความเสถียรอยู่ที่ตรงนั้น

ทำไมมันถึงไม่เสถียรนี้อารมณ์มันปรุงแต่ง มันไม่เสถียรเพราะว่ามันก็เหมือนกับอาหารสุกแล้วไม่มีดิบนะ สุกแล้วคือสุกเลย มีแต่ถ้าไม่อุ่นก็เนาเสียเท่านั้นเอง แต่จิตของเรามันไม่เคยเสียหาย มันไม่เคยตาย แต่มันมีแต่วิบากกรรมนี้ไง ดีและชั่วนี้มันทำให้วิบากกรรม แล้วถ้าเรายังพยายามปฏิบัติอยู่ จนถึงที่สุดถ้ามันขาดแล้วมันเสถียรที่นั่น

ฉะนั้นสิ่งที่ว่า “ปัญหาของเราก็คือการที่ความคิดกับอารมณ์ปรุงแต่งที่แยกออกจากกันนี้มีภาวะไม่เสถียร”

ไม่เสถียรเพราะว่ามันจะเป็นอย่างนี้ ไม่เสถียร.. ไม่เสถียรเพราะว่ามันยังไม่ถึงที่สุด มันยังไม่เสถียร แต่ถ้าเราพิจารณาของเราไปบ่อยครั้งเข้านี้มันปล่อย ปล่อย.. แล้วนี้ที่มันปล่อย พิจารณาภายหลังมันจะลึกซึ้งกว่านี้อีกนะ มันจะลึกซึ้งกว่านี้ มันจะลึกซึ้งไปเรื่อยๆ เพราะมันจะปล่อย แล้วจะละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไปจนถึงที่สุด พอถึงที่สุดนี้ สิ้นพตปรามาส.. วิจิกจฉา สิ้นพตปรามาส

วิจิกจฉา ทิฐิมานะ ความเห็นผิดของใจมันจะขาด.. สิ้นพตปรามาส ไม่ลุ่มคล่ำ ในศีลมันจะไม่เกิดเลย สังโยชน์ ๓ ตัวมันจะขาด แล้วต้องขยันทำไป ทำต่อเนื่องไป พุดประสาเรานี้ปากทางเข้าถูกแล้ว ต้นทางเข้าได้แล้ว แต่ทำต่อเนื่องเข้าไป ต่อเนื่องเข้าไป.. นี้คำว่าทำต่อเนื่อง เหมือนกับเราได้ตำแหน่งหน้าที่การงานมา เราต้องรักษาตำแหน่งนั้น เห็นไหม ตีเมือง นี้การตีเมืองก็แสนยาก การรักษาเมืองยากกว่า

นี้ก็เหมือนกันสภาวะความเสถียร ถ้าเรารักษา.. เราตีเมืองได้แล้ว เรายึดได้แล้ว แล้วเราจะบริหารจัดการอย่างไรจนให้มันถึงที่สุด พอถึงที่สุด ผลวะ ! ทุกอย่างมันเซฟเข้าที่หมด พอเซฟเข้าที่หมดแล้วนี้มันเสถียรหมดเลย อันนั้นจะเป็นการปฏิบัติของเราเนาะ

นี้ว่าเหตุใดมันถึงไม่เสถียร.. มันไม่เสถียรเพราะว่ามันยังเป็นตังคปหาน มันปล่อยวางชั่วคราว กิเลสมันยังมีอยู่มันยังไม่ถึงกับขาดสิ้นไป มันถึงไม่เสถียร ถ้ามันเสถียรมันจะบอกเอง ถ้าเสถียรนะสันทิฏฐิโก ปัจจัตตังนี้เสถียร ขาดในหัวใจ

นี้เวลาธาตุตั้ง ญาณทัตสนัง.. ธาตุตั้ง ขาด ! เกิดญาณรู้ว่าขาดแล้ว เห็นไหม เวลากิเลสมันขาด กิเลสมันขาดต่อหน้าเลย แล้วยังมีญาณหยั่งรู้ด้วยว่ากิเลสได้สิ้นแล้ว เสถียรแน่นอน แต่ถ้าเสถียรมันจะต้องอยู่ในความสมดุลของใจ ที่ทำเสร็จแล้วขบวนการมันสิ้นสุด อันนั้นคือความเสถียรของใจ ! เอวัง